

The effect of teaching Farsi grammar with synectics method on the writing ability of the students of the second year of high school in the third district of Tabriz

Sattar Pir Ein Eldin

Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Farhangian University, Tehran, Iran.

Sattarpiri2013@gmail.com

Shokoufeh Darabi

Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Farhangian University, Tehran, Iran.

Darabi@cfu.ac.ir

Akbar Ebrahimi Orang*

Corresponding author, Assistant Professor, Department of Psychology and Counseling, Farhangian University, Tehran, Iran.

ebrahimiorang@cfu.ac.ir

Abstract:

Teaching in the way of innovation is a way to develop imagination and acquire and analyze information. This research aims to investigate the effect of teaching Persian grammar with the innovation method on the writing ability of second year high school students in District 3 of Tabriz in two lessons (memoir writing and literary prose) from the book of writing 3, in the academic year of 1401-1400. The statistical population included all 12th grade female students of the 3rd education district of Tabriz in the number of 3000 people and the statistical sample consisted of two classes of 30 students of the 12th grade who were selected by convenience sampling and were randomly assigned to the experimental and control groups. The measurement tool used in the research was a questionnaire created by the researcher (academic achievement test in writing lesson 3 and Persian grammar). The educational intervention was carried out in four sessions for writing book 3 and two sessions for teaching Persian grammar. To analyze data and test hypotheses, univariate analysis of covariance test was used with SPSS21 statistical software. The results of the research showed that teaching Persian grammar with the innovation method has a significant effect on increasing the writing ability of female students of the second year of high school in District 3 of Tabriz.

*Cite this article: Pir Ein Eldin, Sattar. Darabi, Shokoufeh. Ebrahimi Orang, Akbar. The effect of teaching Farsi grammar with synectics method on the writing ability of the students of the second year of high school in the third district of Tabriz. Vol. 13, No. 2 (Tome 28), October 2024, 107-128.

DOI: 10.30479/jtpsol.2025.21660.1693

Received on: 20/02/2025

Accepted on: 02/05/2025

© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University

Introduction

This study aimed to investigate the effect of teaching Persian grammar using the novelization method on the writing ability of second-year secondary school students in Tabriz District 3 in two lessons (memoir writing and literary prose) from the Writing 3 textbook, in the academic year 1400-1401. The novelization method is education through the development of creativity and based on innovative thinking, which deepens learning and sustains it in the minds of students. In this method, the student tries to learn the material with a new perspective and becomes familiar with the problem using methods of analogy and comparison. This method is also called intellectual innovation or metaphorical thinking learning. This model was developed and presented by William Gordon and his colleagues. Gordon began the application of the metaphorical learning or novelization model from the training of "creativity groups" in industry. The main element in originality is the use of analogies (Aghazadeh, 2013:392). Hosseini (2006:177) believes that the main goal and basic concern of the education system is to foster creativity and creative education for learners, and the first step in doing this is to identify the foundations of creativity and its practical use. The main question of this research was whether learning grammar through originality has an effect on the student's speaking ability?

Methodology

The statistical population included all 3000 female 12th grade students in District 3 of Tabriz Education and Training, and the statistical sample included two classes of 30 students from 12th grade, who were selected using convenience sampling and randomly assigned to the experimental and control groups. The measurement tool used in the research was a researcher-made questionnaire (Academic Progress Test in Writing Lesson 3 and Persian Grammar). Educational intervention using the creative method was carried out in four sessions for the writing book 3 and two sessions for teaching Persian grammar. Univariate analysis of covariance test with the software SPSS21 was used to analyze the data and test the hypotheses.

Results

The results of the study showed that teaching Persian grammar using the creative method has a significant effect on increasing the writing ability of female students in the second year of secondary school in Tabriz District 3.

Conclusion

The aim of the present study was to determine the effect of teaching Persian grammar using the creative method on the writing ability of female students in the second year of secondary school in Tabriz District 3. Analysis of the research findings showed that teaching Persian grammar using the creative method has a significant effect on increasing the writing ability of female students in the second year of secondary school in Tabriz District 3. These results are consistent with the research of Ghoshli (2005), Ojinejad (2007). In explaining this finding, it can be said that the use of the creative teaching model is recommended for learners to achieve a deep understanding and comprehension of the educational subject and the power of processing and retrieving information. Because learners who have been trained

in the creative teaching method have been more successful in the process of creating motivation and desire for progress. Therefore, it is expected that teachers will also use this method in their teaching and that education and training will also help them in implementing this model.

Conflict of interest

There is no conflict of interest in this research.

Acknowledgement

Considering that this research was conducted in schools in District 3 of Tabriz, the authors of the article would like to thank and appreciate the cooperation of school principals, teachers, and students participating in the research.

Keywords: creative teaching, grammar, writing ability, students, second year of secondary school.

تأثیر آموزش دستور زبان فارسی با روش بدیعه‌پردازی بر توانایی نگارشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز (پژوهشی)

ستار پیر عین الدین

استادیار گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

Sattarpiri2013@gmail.com

شکوفه دارابی

استادیار گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

Darabi@cfu.ac.ir

اکبر ابراهیمی اورنگ*

نویسنده مسئول، استادیار، گروه روان‌شناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

ebrahimiorang@cfu.ac.ir

چکیده

آموزش به شیوه بدیعه‌پردازی، راهی برای پرورش تخیل، کسب و تحلیل اطلاعات است. این پژوهش، با هدف بررسی تأثیر آموزش دستور زبان فارسی با روش بدیعه‌پردازی، بر توانایی نگارشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه ۳ تبریز در دو درس (خاطره‌نگاری و نثر ادبی) از کتاب نگارش ۳، در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ صورت گرفته است.

جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم ناحیه ۳ آموزش و پرورش تبریز به تعداد ۳۰۰۰ نفر و نمونه آماری شامل دو کلاس ۳۰ نفره از دانش‌آموزان پایه دوازدهم بود که با شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به صورت تصادفی در گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. ابزار اندازه‌گیری به کاررفته در پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته (آزمون پیشرفت تحصیلی در درس نگارش ۳ و دستور زبان فارسی) بود. مداخله آموزشی به شیوه بدیعه‌پردازی در چهار جلسه، برای کتاب نگارش ۳ و دو جلسه برای آموزش دستور زبان فارسی انجام گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و سنجش فرضیه‌ها، از آزمون تحلیل کوواریانس، تک‌متغیره با نرم‌افزار از نرم‌افزار آماری spss21 استفاده شد.

نتایج پژوهش نشان داد که آموزش دستور زبان فارسی، با روش بدیعه‌پردازی، بر افزایش توانایی نگارشی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه ناحیه ۳ تبریز تأثیر معنی‌داری دارد.

با توجه به تأیید تأثیر آموزش دستور زبان با روش بدیعه‌پردازی بر افزایش توانایی نگارشی دانش‌آموزان، توصیه می‌شود؛ برای معلمان در مدارس نیز دوره‌ها و کلاس‌هایی با هدف آشنایی با روش تدریس بدیعه‌پردازی و به تبع تأثیر آن بر یادگیری دانش‌آموزان برگزار شود.

کلیدواژه‌ها

بدیعه‌پردازی، دستور زبان، توانایی نگارش، دانش‌آموزان، دوره دوم متوسطه.

*استناد: پیر عین الدین، ستار، دارابی، شکوفه، ابراهیمی اورنگ، اکبر. تأثیر آموزش دستور زبان فارسی با روش بدیعه‌پردازی بر توانایی

نگارشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز، سال سیزدهم، شماره دوم (پیاپی ۲۸)، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ۱۰۷-۱۲۸.

شناسه دیجیتال (DOI): 10.30479/jtpsol.2025.21660.1693

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۱۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۰۲

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

۱. مقدمه

در دنیای کنونی، پیشرفت و توسعه هر جامعه را بیش از هر چیز، در گرو تربیت نیروهای انسانی کارآمدی می‌دانند که بتوانند با اندیشه پویا و خلاق خود، امکانات بالقوه موجود در آن جامعه را به امکانات بالفعل و قابل استفاده تبدیل نمایند (Ahmadi, 2011: 379). عدم بروز خلاقیت و گسترش دایره اطلاعات فراگیران، نتیجه آموزش به سبک سنتی است؛ درحالی که تفکر و مشارکت در امر آموزش، منجر به نهادینه شدن آموخته‌ها و اشتیاق به کسب اطلاعات جدید می‌شود. آموزش به شیوه بدیعه‌پردازی^۱، راهی برای رسیدن به موفقیت و تفکر خلاق و گسترش اطلاعات است.

روش بدیعه‌پردازی، آموزش از طریق توسعه خلاقیت و بر پایه تفکر نوآورانه است که موجب تعمیق یادگیری و تداوم آن در ذهن دانش‌آموزان می‌شود. در این شیوه، دانش‌آموز تلاش می‌کند، با دیدی جدید به یادگیری مطالب بپردازد و با استفاده از روش‌های قیاس و تشبیه، با مساله آشنا شود. به این روش، نوآفرینی فکری یا یادگیری تفکر استعاری نیز می‌گویند. این الگو را ویلیام گوردون و همکارانش تدوین و ارائه کرده‌اند. گوردون کاربرد الگوی یادگیری استعاری یا بدیعه‌پردازی را از آموزش «گروه‌های خلاقیت» در صنعت آغاز کرد. عنصر عمده در بدیعه‌پردازی، استفاده از قیاس‌ها است (Aghazadeh, 2013:392). حسینی (Hosseini 2006:177) معتقد است که هدف اصلی و دغدغه اساسی نظام تعلیم و تربیت، پرورش خلاقیت و آموزش‌های خلاق به فراگیران است و گام نخست در انجام این مهم، شناسایی مبانی خلاقیت و استفاده کاربردی آن است.

هدف روش بدیعه‌پردازی، افزایش تفکر خلاق و مشکل‌گشایی در مواقع خاص، بر هم زدن سنت‌های متداول و گسترش افق‌های فردی و اجتماعی در دانش‌آموزان است. معلم سؤالاتی از دانش‌آموزان می‌نماید؛ ولی پاسخ دانش‌آموزان کاملاً باز است و معلم باید کمک کند؛ تا شاگردان تفکر خود را بسط دهند (Khorshidi, 2018:344). این روش، باعث رشد خلاقیت و نوآوری، هم‌بستگی گروهی و برهم‌زدن سنت‌ها می‌شود. روش بدیعه‌پردازی، به‌منظور افزایش خلاقیت افراد و گروه‌ها تدوین یافته است. مشارکت شاگردان در تجربه بدیعه‌پردازی، موجب ایجاد احساس روابط اجتماعی در بین آن‌ها می‌شود و در آموزش درسی، تمام رشته‌های تحصیلی کاربرد دارد. (Joyce et al., 2015).

نگارش، از جمله مهم‌ترین شیوه‌ها برای تمرین مهارت خوب نوشتن در دانش‌آموزان است که این مهارت، همواره در تعامل با سایر مهارت‌های زبانی قرار دارد (Sajjadi & Kamali-Nahad, 2024: 43). نگارش، همان نوشتن است که از طریق آن، دانش‌آموزان با به‌کارگیری واژه‌ها، عبارات، جمله‌های مناسب و مراعات قواعد دستور زبان، اندیشه‌ها، عواطف و احساسات خود را به‌صورت مکتوب بیان می‌کنند (Rezaei Ardani &

Kalantari, 2022: 70). یکی از پیچیده‌ترین مسائل آموزش زبان فارسی، پرداختن به نوشتار در مدارس دوزبانه است. زبان‌آموزان ضمن مواجهه با پیچیدگی‌های فرهنگی هر دو زبان، با مشکلات یادگیری زبان فارسی که شامل ساختار و دستور است، با موانعی جدی در تولید و کاربرد زبان نوشتاری به‌عنوان زبان دوم مواجه می‌شوند. کاربرد ابزار مناسب جهت رفع این موانع، از اولویتهای اساسی آموزش است که از آن به‌عنوان دستور زبان می‌توان نام برد.

آموزش دستور زبان فارسی می‌تواند گام مؤثری در بهبود یادگیری دانش‌آموزان و چگونگی تدوین محتوای نگارشی آنان در مدارس بردارد و درنهایت در شکوفایی، رشد و گسترش زبان و ادبیات فارسی مؤثر واقع شود. دستور زبان، یکی از سطوح مطالعات زبان‌شناختی است و صرف و نحو، عمده‌ترین موضوع آن است؛ بنابراین مهم‌ترین فایده دستور زبان، تدوین اصول و قواعد زبان است که از یک سو، موجب تسهیل در امر زبان‌آموزی شده و از سوی دیگر، به درک و فهم و یادگیری بهتر متون نظم و نثر کلاسیک و معاصر فارسی و نیز آموزش صحیح نگارش کمک می‌کند. با توجه به اهمیت موضوع، متأسفانه در کتاب‌های نونگاشت فارسی دوره دوم متوسطه، به آموزش دستور زبان به‌عنوان یک ماده مستقل درسی پرداخته نشده است؛ بلکه آموزش نکات دستوری، به‌صورت پراکنده در کتاب‌های فارسی دیده می‌شود. شیوه تدریس آن نیز در مدارس نیز به همان شیوه سنتی است و دانش‌آموزان، بهره کافی و یادگیری پایدار از این روش کسب نمی‌کنند.

انتخاب روش تدریس مناسب، علاوه بر این که در راستای تحقق اهداف آموزش مهم است، در افزایش انگیزه دانش‌آموزان نیز نقش بسزایی دارد. در این امر، معلمانی موفق‌ترند که علاوه بر داشتن تخصص، بر روش بهینه تدریس نیز مسلط باشند. دستور زبان فارسی، یکی از مواد درسی است که شیوه تدریس نوین و هدفمند آن، موجب پیشرفت در یادگیری و عملکرد خوب فراگیران می‌شود. در این فرایند، تنها ارتباط یک‌سویه آموزش از سوی معلم موردنظر نیست؛ بلکه فعالیت منظم و هدفدار، با ایجاد شرایط مطلوب یادگیری، محور اصلی آن است. در این شیوه، مسئولیت یادگیری به عهده دانش‌آموز بوده و معلم بر اساس توانایی‌های دانش‌آموزان و با به‌کارگیری روش مناسب آموزش، نقش یک راهنما را به عهده دارد.

هم‌چنین در کتب درسی جدید دوره دوم متوسطه نیز توجه کافی به آموزش دستور زبان فارسی نشده است؛ درحالی که در آزمون سراسری دانشگاه‌ها، همواره پرسش‌های درس دستور زبان فارسی، با شواهد و گزینه‌هایی از متون ادبی فارسی مطرح می‌گردد. مثلاً این که در یک بیت شعر، چند متمم و یا چند صفت وجود دارد. حال آن که در سراسر متون درسی دوران دبیرستان، توضیح کافی و لازم درباره مطالب دستور زبان مشاهده نمی‌شود و دانش‌آموزان با آن آشنایی کامل ندارند و در کاربرد اجزای دستور زبان، با مشکلاتی مواجه هستند که دامنه آن در سطوح بالاتر، به‌ویژه در نگارش و گفتار نمود می‌یابد و علاوه بر آن، در برخورد با شعر یا نثرهای سنتی، قادر به درک درست آن‌ها نیستند.

ضرورت بررسی و تحلیل آموزش دستور زبان، بر اساس الگوی بدیعه‌پردازی، یکی از موضوعات مهمی است که با نقد و بررسی این مساله، بخشی از مشکلات آموزش دستور زبان فارسی و شیوه نگارش دانش‌آموزان، رفع و پر تو آن، روش‌های کاربردی و شیوه‌های کارآمد آموزش دستور زبان فارسی و یادگیری عمیق آن مشخص می‌شود. معلمان به‌عنوان مشاور و سرمشق در رشد خلاقیت فراگیران، باید به محتوای رشته خود کاملاً تسلط داشته باشند و از روش‌های گوناگون تدریس آگاه باشند؛ چرا که در واقع ساختار آموزشی (تدریس)، از مهم‌ترین ابعاد عملکرد معلمان است و معلم آگاه و توانا می‌تواند با بهره‌گیری از روش‌ها و راهبردهای خلاق تدریس، حتی محتوای نامناسب را خلاقانه تدریس کند و جو مناسب خلاقیت را در کلاس به‌وجود آورد» (Hosseini, 2006:183).

از آنجا که به مبحث دستور زبان در کتاب‌های نونگاشت فارسی دوره دوم متوسطه توجه کافی نشده است، دانش‌آموزان بر مباحث دستور زبان فارسی احاطه کامل ندارند. این امر منجر به عدم مهارت آنان در زمینه نگارشی و گفتاری می‌شود. آموزش دستور زبان نه‌تنها در فراگیری آموزه‌های کتاب‌های فارسی مؤثر است؛ بلکه در فرایند یادگیری مطالب دیگر کتاب‌های درسی نیز تأثیر بسزایی دارد. هرچند کسب مهارت‌های آموزشی به سبک سنتی انجام می‌پذیرد؛ اما به نظر می‌رسد، این نوع آموزش، کارایی لازم در نهادینه‌کردن مطالب در ذهن دانش‌آموز را ندارد. بنابراین، استفاده از شیوه‌های جدید؛ از جمله الگوی بدیعه‌پردازی مورد توجه است.

با توجه به موارد بالا، این پژوهش در صدد آن بود که شیوه آموزش دستور زبان فارسی و تقویت ماندگاری مطالب در ذهن دانش‌آموز، با روش بدیعه‌پردازی و مقایسه آن با روش آموزش رایج (سنتی) و افزایش توانایی گفتاری و رفع مشکلات آن در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز ارائه دهد. در واقع، سؤال اصلی این پژوهش این است؛ آیا یادگیری دستور زبان به شیوه بدیعه‌پردازی در توانایی گفتاری دانش‌آموز تأثیر دارد؟

هدف پژوهش

تعیین تأثیر آموزش دستور زبان فارسی به روش بدیعه‌پردازی، بر میزان توانش نگارشی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز

سؤال پژوهش

آیا آموزش دستور زبان فارسی با روش بدیعه‌پردازی، بر توانش نگارشی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز تأثیر دارد؟

۲. چارچوب نظری

بدیعه‌پردازی، یک روش تدریس برای رشد و شکوفایی تفکر خلاق با استفاده از شیوه‌های تمثیلی و استعاره‌ای در فراگیران است. استعاره در این الگو، به‌معنای جایگزین کردن یکی به‌جای دیگری، به‌منظور درک و فهم پدیده‌های

موجود و برقراری نوعی ارتباط مبتنی بر شباهت است که مقایسه یک مفهوم با مفهوم دیگر را میسر می‌کند. استعاره به‌عنوان یک مکانیسم شناختی ذهن، در تعلیم و تربیت، حائز اهمیت بسیاری است (Mortazavizadeh, 2018:102).

الگوی بدیعه‌پردازی بدان منظور طراحی شده است که هم خلاقیت فرد و هم خلاقیت گروه را بهبود بخشد. مشارکت در تجربه بدیعه‌پردازی می‌تواند موجب پیدایش نوعی حسّ جمعی در بین شاگردان شود. شاگردان به‌هنگام ملاحظه نحوه واکنش هم‌کلاسان خود، به یک مطلب یا مسأله، مطالبی را درباره آنان فرامی‌گیرند. این هنجار و نیز حالت بازی‌گونه آن، شرایط لازم مشارکت گروهی را حتی برای خجول‌ترین شرکت‌کنندگان فراهم می‌کند (Gordon, 1961:330).

شیوه‌ای که با آن می‌توان از محدودیت‌های ذهنی فراتر رفت و با تحلیل آگاهانه و به کمک راه‌های جدید تفکر و اندیشه، به هدف اصلی دست یافت. در واقع، بدیعه‌پردازی روشی است که در آن فراگیران یاد می‌گیرند، ابتدا به جزئیات و عناصر سازنده توجه نمایند و سپس با درکی عمیق به بیان مفهوم کلی دست یابند. هراندازه جستجو، تفکر و بحث در میان فراگیران، گسترده‌تر و مهم‌تر باشد، یادگیری عمیق‌تر و پایدارتر خواهد بود. بدیعه‌پردازی، عامل افزایش توانایی ابتکار در پاسخ، ایده‌ها و فعالیت فراگیران است.

الگوی بدیعه‌پردازی، به‌سهولت با الگوهای دیگر ترکیب می‌شود و می‌تواند مفاهیم مورد کاوش را به خانواده پردازش اطلاعات بسط دهد. از دیگر توانایی‌های این الگو آن است که می‌توان ابعاد امور اجتماعی را که از طریق شیوه‌های ایفای نقش، پژوهش گروهی یا تفکر به شیوه محاکم قضایی مورد کاوش قرار گرفته‌اند، با آزادی کامل مورد بحث قرار داد (Till, 1994:227).

«بدیعه‌پردازی به‌معنای اتصال و همراهی عناصر به‌ظاهر بی‌ربط است. ویلیام گوردن، واضع این روش بود و آن را آشناندایی نامیده است. بدین ترتیب، در روش بدیعه‌پردازی، مقایسه یک چیز یا فکر با چیز یا فکر دیگر، به‌وسیله استفاده یکی، جای دیگری اتفاق می‌افتد و تفکر خلاق در خلال این جایگزینی‌ها ایجاد می‌شود و با مطالب و امور ناآشنا ارتباط داده می‌شود و یا فکر تازه‌ای را از افکار آشنا در ذهن، به‌وجود می‌آورد» (Joyce et al., 2015).

با نگاهی به‌نظام آموزشی ایران، روش‌های سنتی به‌ویژه روش سخنرانی و حفظ و تکرار مطالب، در جایگاه روشی غالب، سبب جریان روح انفعال در نظام تعلیم و تربیت شده و در نتیجه، اندیشه و کنجکاوی به‌راحتی جای خود را به حالت انفعالی و بی‌ارادگی و تمایل به تقلید از دیگران داده و احتیاط جای پرسش‌گری و گوش‌دادن جایگزین فکر کردن شده است (Hosseini Mehr et al., 2019:50). به‌منظور بهره‌وری دانش‌آموزان از قوه خلاقیت و افزایش انگیزه یادگیری، گرایش به روش‌های آموزش نوین؛ از جمله بدیعه‌پردازی، بیش از پیش مورد اهتمام و توجه است.

۲.۱. مزایای الگوی بدیعه‌پردازی

از مزایای الگوی بدیعه‌پردازی، وسعت بخشیدن به مفاهیم و پردازش اطلاعات و افزایش مهارت فراگیران در نحوه استفاده از سبک استعاری و تسلط بر موضوع است. کاربرد الگوی بدیعه‌پردازی، عامل بهبود روابط اجتماعی و تعیین شایستگی اندیشه فراگیران است. نتیجه مشارکت گروهی، منجر به همیاری و جذب فعالیت کمروترین آنان می‌گردد.

نوآوری، مرحله کاربردی و محصول نهایی خلاقیت است و بر نقطه‌ای تأکید دارد که ایده ذهنی به فعل، دگردیسی می‌یابد. اگر نتیجه خلاقیت به صورت یک محصول، خدمت و روش انجام کار جدید بروز یابد؛ یعنی نوآوری حاصل شده است. بنابراین، خلاقیت، خمیرمایه و جوهره نوآوری محسوب می‌شود (Hadian & Marvi Nam, 2016:187).

آموزش به شیوه بدیعه‌پردازی، ضمن عدم بهره‌مندی از امکانات گسترده، بر ایجاد خلاقیت با افزایش روحیه مشارکتی و انبساط دیدگاه فراگیر نسبت به موضوع، همراه است. بنابراین، در این الگو، فراگیر به جای حفظ مطلب و یادگیری کورکورانه با انواع ارتباط میان مفاهیم آشنا می‌شود و ضمن بهره‌مندی از انواع قیاس‌ها به علم و علاقه خود می‌افزاید.

در رویکرد بدیعه‌پردازی، ابتدا به دانش‌آموزان یک مفهومی ارائه می‌شود و از آن‌ها خواسته می‌شود، آن را با مفهوم دیگری مقایسه کنند و شباهت‌های بین دو مفهوم را استخراج نمایند. سپس آن مفهوم را با یک شخصیت و استعاره مقایسه کنند. در گام بعد، باید بتوانند تفاوت‌های بین دو مفهوم را کشف کنند. این روش در زمان کوتاهی موجب گسترش اندیشه می‌شود و به دانش‌آموزان کمک می‌کند؛ تا راه‌های جدید تفکر درباره مسائل را کشف کنند و توسعه بخشند (Shabani, 2019).

۲.۲. راهبردهای اجرای الگوی بدیعه‌پردازی

برای اجرای این الگو دو راهبرد وجود دارد:

۱- آشنا را غریب ساختن: تبدیل مطالب آشنا و تجارب قدیمی، به صورت غریب و ناآشنا با بهره‌مندی از خلاقیت. (مورد استفاده در آموزش درس نگارش)

۲- غریب را آشنا ساختن: این روش، برعکس راه اول است؛ یعنی معنادار و آشنا کردن عقاید جدید و ناآشنا. (مورد استفاده در آموزش دستور زبان فارسی). به عبارتی؛ بیان ایده‌های علمی و ارتباط آن به ایده‌هایی که فراگیر با آن آشنا است. (Aghazadeh, 2013:285).

هرچند هر دو راهبرد از سه نوع قیاس (شخصی، مستقیم و فشرده) استفاده می‌کنند؛ اما هدف‌ها و مراحل آموزش آن‌ها یکسان نیست. مراحل اجرای الگوی راهبرد اول (آشنا را غریب ساختن) عبارت‌اند از:

مرحله اول: توصیف شرایط موجود

مرحله دوم: قیاس مستقیم

مرحله سوم: قیاس شخصی

مرحله چهارم: تعارض فشرده

مرحله پنجم: قیاس مستقیم مجدد

مرحله ششم: بررسی مجدد وظیفه اولیه (Aghazadeh, 2013:285).

توصیف شرایط موجود؛ یعنی عنوانی در اختیار فراگیر قرار می‌گیرد، تا نظر خود را درباره آن مطلب بیان کند. قیاس مستقیم، یعنی مقایسه موضوع یا عنوان مطرح شده با موضوع آشنا در ذهن فراگیر و ارتباط آن با موضوع جدید و همچنین بیان شباهت‌ها و تفاوت‌های آن دو.

قیاس شخصی، یعنی هم‌ذات‌پنداری فراگیر با موضوع و بیان احساسات شخصی درباره آن. از دانش‌آموز می‌خواهند خود را مانند موتور یک ماشین در نظر بگیرد و احساس خود را در این باره بیان کند. وقتی به عنوان یک موتور ماشین باشد و هر روز صبح استارت زده شود، چه احساسی به او دست می‌دهد؟ (Aghazadeh, 2013:292).

تعارض فشرده، یعنی با توجه به قیاس مستقیم و شخصی، فراگیر به توصیف دو کلمه از موضوع مطرح شده می‌پردازد؛ به گونه‌ای که این دو کلمه، متضاد هم‌دیگر باشند. طبق نظر گوردون، تعارض فشرده، وسیع‌ترین بینش درونی را درباره موضوع جدید به وجود می‌آورد. تعارض فشرده معمولاً توصیف دو کلمه به نظر مخالف از یک موضوع است. از نظر گوردون، تعارض فشرده، وسیع‌ترین بینش را درون موضوعی جدید به وجود می‌آورد. در این راستا، تعارض فشرده، بازتاب توانایی شاگرد برای به هم پیوستن دو چارچوب ذهنی داوری در ارتباط با موضوعی منفرد است؛ بنابراین، هرچه فاصله بین چارچوب‌های ذهنی داوری بیشتر باشد، انعطاف‌پذیری ذهنی بیشتر است (Joyce et al., 2015:218).

قیاس مستقیم مجدد؛ یعنی با توجه به تعارض فشرده، فراگیر یک نمونه عینی و ملموس انتخاب، سپس دلیل‌گزینش خود را بیان کند.

بررسی مجدد وظیفه اولیه؛ یعنی فراگیر استنباط خود را با توجه به موضوع اصلی و قیاس‌ها به‌طور کامل بیان کند. مراحل اجرای راهبرد دوم (غریب را آشنا ساختن) عبارتند از:

۱- داده‌های واقعی

۲- قیاس مستقیم

۳- قیاس شخصی

۴- مقایسه قیاس‌ها

۵- توضیح تفاوت‌ها

۶- اکتشاف

۷-قیاس‌زایی (قیاس مجدد)

تفاوت عمده دو روش ذکر شده در استفاده آن‌ها از قیاس‌ها است. دانش‌آموزان، در راهبرد اول، بدون محدودیت‌های منطقی، از قیاس‌های مختلف می‌گذرند؛ تا فاصله مفهومی زیاد و تخیل هرچه بیشتر بارور گردد؛ اما در راهبرد دوم، آن‌ها سعی می‌کنند، دو ایده، دو مفهوم یا موضوع را به هم ربط دهند و در حال عبور از قیاس‌ها، رابطه‌ها را نیز معین کنند (Shabani, 2019:374).

۳. پیشینه پژوهش

تاکنون درباره تدریس دستور زبان فارسی به شیوه بدیعه‌پردازی، تحقیقاتی صورت نگرفته است و تنها مقالاتی در زمینه مقایسه دستور زبان سنتی و جدید (Mazaheri & salari, 2019)، تحلیل و ارزیابی محتوای دستور در دو مجموعه آموزش نوین زبان فارسی و آموزش فارسی به فارسی بر اساس رویکرد دستور آموزشی (Hadizadeh, 2019)، تأثیر به‌کارگیری الگوی تدریس بدیعه‌پردازی بر پرورش خلاقیت دانش‌آموزان در درس انشا (Momeni Mahmoudi & Oji Nejad, 2007)، چاپ شده است. درباره اثربخشی روش بدیعه‌پردازی و روش‌های رایج در آموزش دستور زبان، تحقیقات چندانی صورت نگرفته است. در زیر به چند نمونه از پژوهش‌هایی که درباره بدیعه‌پردازی در تدریس دیگر رشته‌های درسی در انواع مقاطع تحصیلی انجام شده است، اشاره می‌شود:

مهرجو و همکاران (Mehrho et al., 2019) در مقاله «مطالعه و تبیین معرفت‌شناختی الگوی تدریس بدیعه‌پردازی در راهبردی‌های یاددهی و یادگیری» به اثرات مثبت الگوی تدریس بدیعه‌پردازی پرداخته‌اند. مددی (Madadi & Seif, 2016) در تحقیق خود تحت عنوان «بررسی تأثیر به‌کارگیری روش تدریس بدیعه‌پردازی بر افزایش میزان خلاقیت دانش‌آموزان، استفاده از الگوی تدریس بدیعه‌پردازی» به این نتیجه رسیده است که این روش، می‌تواند در افزایش خلاقیت دانش‌آموزان مؤثر باشد.

قوشلی (Ghoshli, 2005) در پایان‌نامه خود «مقایسه تأثیر روش تدریس بدیعه‌پردازی با روش سنتی بر خلاقیت نو عمومی و نوشتاری دانش‌آموزان پسر کلاس پنجم ابتدایی شهرستان گرگان»، تجزیه و تحلیل نهایی نتایج را چنین نشان داده است: ۱- گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل، رشد بیشتری در خلاقیت نوشتاری داشتند. ۲- گروه آزمایش در مقایسه گورته کنترل، رشد بیشتری در خلاقیت عمومی داشتند و نتیجه نهایی آن که به‌کارگیری روش بدیعه‌پردازی در رشد خلاقیت نوشتاری و خلاقیت عمومی دانش‌آموزان تأثیر بسزا دارد.

اوجی‌نژاد (Oji Nejad, 2007). در تحقیق خود تحت عنوان «بررسی تأثیر الگوی تدریس بدیعه‌پردازی بر پرورش خلاقیت دانش‌آموزان در درس انشا در مدارس راهنمایی شیراز» به این نتیجه رسید که به‌کارگیری الگوی تدریس بدیعه‌پردازی، موجب رشد و گسترش خلاقیت دانش‌آموزان می‌شود.

باتستینی (Battisti, 2012) در پژوهش خود میان خلاقیت و اثربخشی در مدارس، ارتباط قوی به‌دست آورد. در این پژوهش، وی پیشنهاد می‌کند؛ حتماً از روش‌های خلاق آموزشی در مدارس استفاده شود. والکر (Walker, 2009) در تحقیقات خود تحت عنوان «ترویج تفکر استعاری» نشان می‌دهد، روش‌های سنتی نه‌تنها باعث تداوم یادگیری نمی‌شود؛ بلکه سبب از بین رفتن خلاقیت نیز می‌گردد. یانگ چانگ (Yang Chang, 2009) در پژوهش خود، بر بدیعه‌پردازی و درک اثربخشی آن بر یادگیری و یادداری افراد تأکید فراوان دارد.

ترینفنگر و همکاران (Trinfinger et al., 2007) در تحقیق خود تحت عنوان «میزان اثربخشی روش تدریس بدیعه‌پردازی» که نمرات پس‌آزمون فصاحت، ابتکار، بسط و انعطاف به‌طور چشم‌گیری از نمرات پیش‌آزمون دانش‌آموزان در خلاقیت و پیشرفت تحصیلی بالاتر بوده است.

۴. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ اجرا، نیمه‌تجربی بود و در زمره طرح‌های پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه آزمایش و گواه بود. جامعه آماری این پژوهش، شامل همگی دانش‌آموزان مدارس دخترانه دوره دوم متوسطه، ناحیه ۳ تبریز، در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ که بر اساس آمار اعلامی ناحیه سه آموزش و پرورش تبریز، به تعداد ۳۰۰ نفر بودند. حجم نمونه، متشکل از ۶۰ نفر دانش‌آموز دختر پایه دوازدهم متوسطه بود که ۳۰ نفر آن‌ها در گروه آزمایش و ۳۰ نفر بعدی در گروه گواه قرار داشتند. روش نمونه‌گیری به‌صورت نمونه، در دسترس و ابزارهای اندازه‌گیری به‌کاررفته در پژوهش؛ شامل آزمون پیشرفت تحصیلی در درس دستور زبان فارسی به شیوه بدیعه‌پردازی جهت اندازه‌گیری میزان توانایی نگارشی بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون آماری تحلیل کوواریانس در نرم‌افزار SPSS انجام‌گرفته است.

روش اجرای پژوهش

قبل از شروع آزمون، از هر دو گروه کنترل و آزمایش، پیش‌آزمون یادگیری و خلاقیت به عمل آمد و هر دو گروه، توسط پرسش‌نامه (پیش‌آزمون و پس‌آزمون) محقق ساخته مورد سنجش قرار گرفتند. گروه کنترل با استفاده از روش تدریس سنتی آموزش دیدند و گروه آزمایش، در طی ۴ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای با استفاده از اجرای طرح مبتنی بر الگوی یادگیری بدیعه‌پردازی؛ شامل توصیف شرایط موجود، قیاس مستقیم، قیاس شخصی، قیاس مجدد مستقیم، نگارش مستقل) مورد آموزش قرار گرفتند. سپس از هر دو گروه درباره خلاقیت، آزمون به عمل آمد. مدت‌زمان اجرا در این پژوهش، چهار هفته و ابزار اندازه‌گیری در پژوهش، آزمون محقق ساخته و برگه‌های نگارشی دانش‌آموزان پایه دوازدهم است.

این پژوهش بر اساس درس‌های: ۱- خاطره‌نگاری ۲: نثر ادبی از مجموع شش درس ارائه شده در کتاب نگارش پایه دوازدهم، به روش بدیعه‌پردازی آموزش و اجرا شد. ابتدا برای سنجش یادگیری فراگیران، پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته حاوی سؤالاتی از محتوای کتاب، با توجه به موضوع و هدف به دانش‌آموزان ارائه شد. پیش‌آزمون؛ شامل ۳۰ سؤال تستی با پاسخ‌های پنج‌گزینه‌ای «خیلی کم، ۱»، «کم، ۲»، «متوسط، ۳»، «زیاد، ۴» و «خیلی زیاد، ۵» جهت تعیین تأثیر مؤلفه آموزش به شیوه بدیعه‌پردازی بر میزان تأثیر توانایی نگارشی دو گروه از فراگیران بود. پس‌آزمون نیز شامل ۳۰ سؤال تستی بود. همچنین پس از گذشت ۴ هفته از زمان اجرای پس‌آزمون، روی دانش‌آموزان اجرا شد. برای تعیین روایی محتوایی آزمون، از سه تن از متخصصان ادبی درباره کیفیت سؤال‌ها (مناسب بودن و قابل فهم بودن) و همچنین پرسش درباره این‌که آیا این سؤال‌ها متناسب با پژوهش مورد نظر است یا خیر، نظرخواهی شد و اصلاحات مورد نظر در پرسش‌نامه‌ها اعمال شد. در این پژوهش، پایایی پرسش‌نامه با آزمون آلفای کرونباخ ۰/۹۳۴ محاسبه شد.

جدول ۱: خلاصه‌ای از مداخله آموزشی روش بدیعه‌پردازی در آموزش دستور زبان فارسی به گروه آزمایش

جلسه	موضوع آموزش	روش	هدف از محتوای آموزشی
اول	دستور زبان فارسی آموزش مبانی دستور زبان، قسمت نحو (اسم، فعل، حرف، قید و...)	بدیعه‌پردازی	۱- توصیف شرایط موجود: ارائه تعریف برای اجزای کلام: اسم، فعل، صفت، حرف، قید و ... ایجاد رغبت برای توصیف به‌گونه‌ای که فراگیران یک تعریف درباره اجزا به‌طور گروهی بیان کنند. ۲- قیاس مستقیم: شناخت نقش دستوری واژه‌ها و آشنایی با رابطه هم‌نشینی گروه‌های اسمی در جمله. ۳- قیاس شخصی: بیان مثال درباره هر کدام از اجزا توسط معلم و فراگیران. ۴- قیاس تعارض: بیان جملات ساده و مرکب. گروه‌های اسمی و فعلی. ۵- قیاس مستقیم مجدد: بیان استنباط با توجه به دلایل اصلی و قیاس‌ها در خصوص تعیین اجزای اصلی جمله. ۶- نگارش و بیان جمله‌های دستورمند توسط فراگیران.
دوم	دستور زبان فارسی جملات چند جزئی، گروه‌های اسمی و...	بدیعه‌پردازی	۱- توصیف شرایط موجود: ارائه تعریف برای نقش دستوری اجزای کلام، اجزای گروه‌های اسمی و جملات چند جزئی، ایجاد رغبت برای توصیف به‌گونه‌ای که فراگیران یک تعریف درباره نقش دستوری اجزای جمله و اجزای گروه‌های اسمی به‌طور گروهی بیان کنند. ۲- قیاس مستقیم: شناخت نقش دستوری واژه‌ها، آشنایی با اجزای گروه‌های اسمی.

۳- قیاس شخصی: بیان مثال درباره هر کدام از اجزای جملات و اجزای گروه‌های اسمی. ۴- قیاس تعارض: بیان جملات چند جزئی و بیان چند گروه اسمی. ۵- قیاس مستقیم مجدد: بیان استنباط باتوجه به دلایل اصلی و قیاس‌ها در خصوص تعیین اجزای اصلی جملات چند جزئی و گروه‌های اسمی ۶- نگارش و بیان دقیق جملات چند جزئی و گروه‌های اسمی و رسم نمودار درختی توسط فراگیران.			
۱- توصیف شرایط موجود: ایجاد طرح اولیه گفتگو و مواجهه با موضوع نگارش در ذهن فراگیران، خوانش یا بیان یک خاطره توسط معلم، بیان توصیف ساده از خاطره‌نگاری توسط معلم و فراگیران و ثبت در تخته. ۲- قیاس مستقیم: بیان توصیف و شباهت ساده بین موضوع و کلمات مطرح شده بین معلم و فراگیران. ۳- قیاس شخصی: بیان تمایلات شخصی فراگیران درباره موضوع و آشنایی با «راوی» و «زاویه دید». ۴- قیاس تعارض: انتخاب بهترین مفاهیم جهت برقراری ارتباط بین موضوع و اطلاعات شخصی، هیجانات و احساسات فراگیران درباره موضوع. ۵- قیاس مستقیم مجدد: بیان استنباط باتوجه به موضوع اصلی و قیاس‌ها. ۶- نگارش مستقل و نوشتن خاطره توسط فراگیران به سبک‌های مختلف نگارشی باتوجه به قیاس‌ها و با بهره‌مندی از واژه‌های به‌کاررفته در بحث. فعالیت جنبی در حیطه موضوع خاطره‌نویسی: * معرفی چند کتاب خاطره‌نویسی توسط معلم * تهیه دفترچه خاطره‌نویسی روزانه جهت تقویت خلاقیت نوشتاری و تفکر مبتکرانه و خودشناسی فراگیران. * توجه به موضوع و شخصیت در خاطره‌نویسی و همچنین توجه به شیوه صحیح مقدمه‌نویسی در خاطره‌نگاری توسط فراگیران.	بدیعه‌پردازی	نگارش خاطره‌نگاری	سوم

چهارم	نگارش نثر ادبی	بدیعه‌پردازی	۱- توصیف شرایط موجود: انتخاب موضوع توسط معلم (به‌عنوان مثال: یک روز بارانی)، بیان نکات کلیدی دقیق، توصیف واضح و جزئی از حالات و ویژگی‌های موضوع نگارش توسط فراگیران. ۲- قیاس مستقیم: بیان توصیف و شباهت ساده و ادبی بین موضوع و کلمات مطرح شده بین معلم و فراگیران. تشبیه باران به اشک، تشبیه باران به مروارید، به معلم، باران رحمت و ... ۳- قیاس شخصی: بیان تمایلات شخصی و برون‌ریزی احساس و اندیشه و تخیلات و تصویر ذهنی درباره موضوع توسط فراگیران. بیان جمله از زبان باران (مثلاً: من طراوت هستم، زلالی در من جاری است، صدای زیبای من در طبیعت مسحور کننده است و ...) ۴- قیاس تعارض: انتخاب بهترین عبارت‌ها و واژگان متناقض، به‌ویژه کلمات متضاد بکر و فشرده، جهت برقراری ارتباط بین موضوع و اطلاعات شخصی، هیجانات و احساسات فراگیران درباره موضوع. (مثلاً: گل‌آلود زلال آسمانی، محبوس زیبای گودال خیابانی و ...) ۵- قیاس مستقیم مجدد: بیان استنباط با توجه به موضوع اصلی و قیاس‌ها. ۶- نگارش مستقل و نوشتن عنوان مناسب و ادبی توسط فراگیران، با توجه به موضوع و قیاس‌ها و با بهره‌مندی از بهترین واژه‌های به‌کاررفته در بحث و بهره‌مندی از شعر ... در متن نگارش. فعالیت جنبی: *مطالعه کتاب‌های ادبی، انتخاب واژگان و تشخیص تشبیهات متن که موجب کاهش اشتباهات نوشتاری می‌شود. *تقویت اعتمادبه‌نفس با نوشتن نثر ادبی *مقایسه متن ادبی با دیگر نوشتارها؛ مثلاً خاطره‌نگاری.

۵. ارائه و واکاوی داده‌ها

به‌منظور تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، چولگی، کشیدگی، مینیمم و ماکزیمم) و در بخش آمار استنباطی، از آزمون تحلیل کوواریانس، تک متغیره با نرم‌افزار SPSS21 استفاده شد. در جدول‌های زیر، یافته‌های توصیفی و استنباطی آورده شده است.

جدول ۲: آماره های توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشدگی	مینیمم	ماکزیمم
توانش نگارشی پیش‌آزمون	آزمایش	۳۰	۶۴/۲۳	۱۶/۵۲	۰/۴۶	-۰/۷۰	۳۹	۹۷
	کنترل	۳۰	۶۶/۱۳	۱۴/۴۶	۰/۰۸	-۰/۱۵	۳۴	۹۵
توانش نگارشی پس‌آزمون	آزمایش	۳۰	۷۶/۱۰	۱۴/۷۱	-۰/۱۶	-۰/۸۹	۵۰	۱۰۱
	کنترل	۳۰	۶۷/۹۰	۱۲/۵۷	۰/۲۱	-۰/۴۲	۴۳	۹۴

جدول ۲ نشان می‌دهد که میانگین میزان توانایی نگارشی در پیش‌آزمون در گروه آزمایش، برابر ۶۴/۲۳ و در گروه کنترل، برابر ۶۶/۱۳ است. میانگین میزان توانش نگارشی در پس‌آزمون در گروه آزمایش، برابر ۷۶/۱۰ و در گروه کنترل، برابر ۶۷/۹۰ است.

بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها: برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها، از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شده است. فرض صفر در این آزمون، نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد مطالعه است. اگر سطح معنی‌داری آزمون، بزرگ‌تر از ۰/۰۵ باشد، فرض صفر تأیید شده و نتیجه می‌گیریم که توزیع متغیر موردنظر، نرمال است.

جدول ۳: نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها

تعداد	آماره Z کولموگروف - اسمیرنوف	سطح معنی‌داری
۶۰	۰/۸۱۱	۰/۵۲۶
۶۰	۰/۶۹۳	۰/۷۲۴

جدول (۳) نشان می‌دهد؛ سطح معنی‌داری آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، برای تمام متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است. با توجه به سطوح معنی‌داری به‌دست‌آمده، نتیجه گرفته می‌شود که تمام متغیرها دارای توزیع نرمال هستند. سؤال پژوهش: آیا آموزش دستور زبان فارسی با روش بدیعه‌پردازی، بر توانایی نگارشی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز تأثیر دارد؟

برای آزمون این سؤال، از تحلیل کوواریانس تک‌متغیره استفاده شد. تحلیل کوواریانس، دارای پیش‌فرض‌هایی است که مهم‌ترین آن‌ها، نرمال بودن توزیع متغیر وابسته، همگنی شیب رگرسیون‌ها و همگنی خطای واریانس متغیر وابسته در گروه‌ها است. توزیع متغیرها در جدول (۳) بررسی شده و نتایج، حاکی از نرمال بودن توزیع توانش نگارشی است.

فرض همگنی شیب رگرسیون‌ها با استفاده از اثر متقابل گروه و پیش‌آزمون بررسی شده و نتایج در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴: نتایج فرض همگنی شیب رگرسیون‌ها برای توانایی نگارشی در دو گروه آزمایش و کنترل

منبع تغییر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار F	سطح معنی‌داری
اثر گروه *پیش‌آزمون	۰/۵۴۸	۱	۰/۵۴۸	۰/۰۲	۰/۸۸۸
خطا	۱۵۲۰/۸۰۳	۵۶	۲۷/۱۵۷		

با توجه به جدول شماره (۴) ملاحظه می‌شود که سطح معنی‌داری اثر گروه *پیش‌آزمون برابر ۰/۸۹ است. باتوجه به این‌که این مقدار، بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، نتیجه گرفته می‌شود که فرض همگنی شیب رگرسیون‌ها تأیید می‌شود. برابری خطای واریانس متغیر وابسته در گروه‌ها، با استفاده از آزمون لوین بررسی و نتایج در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵: آزمون لوین برای برابری خطای واریانس توانش نگارشی در دو گروه آزمایش و کنترل

مقدار F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی‌داری
۲/۸۶۵	۱	۵۸	۰/۰۹۶

جدول (۵) نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری آزمون لوین، برابر ۰/۰۹۶ است. باتوجه به بزرگ‌تر بودن سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ نتیجه گرفته می‌شود که خطای واریانس متغیر وابسته در گروه‌ها، همگن است؛ لذا پیش‌شروط تحلیل کوواریانس برقرار است و می‌توان از نتایج آن استفاده کرد.

جدول ۶: نتایج آزمون تحلیل کوواریانس برای بررسی تفاوت توانش نگارشی در پس‌آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل

منبع تغییر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار F	سطح معنی‌داری	مجزور اتا
اثر پیش‌آزمون	۹۳۳۶/۰۴۹	۱	۹۳۳۶/۰۴۹	۳۴۹/۷۹۱	۰/۰۰۱	۰/۸۶
اثر گروه	۱۴۲۱/۳۶۱	۱	۱۴۲۱/۳۶۱	۵۳/۲۵۴	۰/۰۰۱	۰/۴۸۳
خطا	۱۵۲۱/۳۵۱	۵۷	۲۶/۶۹			
کل	۳۲۲۹۰۶	۶۰				

باتوجه به جدول (۶) ملاحظه می‌شود که اثر گروه در سطح احتمال ۹۹ درصد معنی‌دار است ($p = ۰/۰۰۱$). $F = ۵۳/۲۵$ ؛ یعنی پس از تعدیل نمرات پیش‌آزمون، میزان توانایی نگارشی در پس‌آزمون، در گروه کنترل و گروه آزمایش دارای تفاوت معنی‌داری است.

جدول ۷: میانگین تعدیل شده توانایی نگارشی

گروه	تعداد	میانگین تعدیل شده	خطای معیار
آزمایش	۳۰	۷۶/۸۷۷	۰/۹۴۴
کنترل	۳۰	۶۷/۱۲۳	۰/۹۴۴

بر اساس جدول (۷)، میانگین‌های تعدیل شده حاکی است که میزان توانایی نگارشی در گروه آزمایش (۷۶/۸۸) $m =$ به‌طور معنی‌داری، بیشتر از گروه کنترل ($m = ۶۷/۱۲$) است؛ بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که آموزش دستور زبان فارسی، با روش بدیعه‌پردازی، بر افزایش توانایی نگارشی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز، تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد.

۶. تفسیر داده‌ها

در ابتدای تحقیق، این سؤال پژوهشی مطرح بود؛ آیا آموزش دستور زبان فارسی، با روش بدیعه‌پردازی بر توانایی نگارشی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز تأثیر دارد؟

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نشان داد که توانایی نگارشی فراگیران گروه آموزش دیده، بدیعه‌پردازی از میانگین نمرات میزان یادگیری دانش‌آموزان گروه آموزش دیده سنتی بیشتر است. بنابراین نتیجه گرفته شد که آموزش دستور زبان فارسی، با روش بدیعه‌پردازی بر افزایش توانایی نگارشی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه ناحیه سه تبریز، تأثیر معنی‌داری دارد. این نتایج، با تحقیقات قوشلی (Ghoshli, 2005)، اوجی‌نژاد (Oji Nejad, 2007)، مددی (Madadi, 2016)، باتستینی (Battisti, 2012)، والکر (Walker, 2009)، یانگ چانگ (Yang Chang, 2009) و ترینفنگر و همکاران (Trinfinger et al., 2007) همسو است. قوشلی (Ghoshli, 2005). در پایان‌نامه خود، تأثیر روش آموزش بدیعه‌پردازی و روش‌های رایج تدریس، تدریس انشا را بر خلاقیت نوشتاری و عمومی دانش‌آموزان، بررسی کرده و تجزیه و تحلیل نهایی نتایج را چنین نشان داده است: ۱- گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل، رشد بیشتری در خلاقیت نوشتاری داشتند. ۲- گروه آزمایش، در مقایسه گورتله کنترل رشد بیشتری در خلاقیت عمومی داشتند و نتیجه نهایی آن که به‌کارگیری روش بدیعه‌پردازی در رشد خلاقیت نوشتاری و خلاقیت عمومی دانش‌آموزان تأثیر بسزا دارد. اوجی‌نژاد (Oji Nejad, 2007) در تحقیق خود تحت عنوان، بررسی تأثیر الگوی تدریس بدیعه‌پردازی، بر پرورش خلاقیت دانش‌آموزان در درس انشا در مدارس راهنمایی شیراز، به این نتیجه رسید که به‌کارگیری الگوی تدریس بدیعه‌پردازی، موجب رشد و گسترش خلاقیت دانش‌آموزان می‌شود.

در تبیین یافته پژوهش حاضر می‌توان گفت؛ آموزش دستور زبان فارسی، با روش بدیعه‌پردازی، بر توانایی نگارشی دانش‌آموزان مؤثر است و استنباط حاصل از بررسی نتایج تحقیق، بیانگر این است که بین دانش‌آموزان

دو گروه (آموزش‌دیده به شیوه بدیعه‌پردازی با سایر الگوهای سنتی) از نظر میزان آموزش، تفاوت معنادار وجود دارد و دانش‌آموزانی که به شیوه بدیعه‌پردازی آموزش‌دیده‌اند، موفق‌تر از دانش‌آموزانی بودند که در درس نگارش با روش سنتی آموزش‌دیده‌اند. همچنین، بر اساس پژوهش‌های انجام‌گرفته، استفاده از الگوی تدریس بدیعه‌پردازی جهت دستیابی فراگیران به درک و فهم عمیق از موضوع آموزشی و قدرت پردازش و بازیابی اطلاعات، توصیه می‌گردد؛ زیرا فراگیری که به شیوه بدیعه‌پردازی آموزش‌دیده‌اند، در فرایند ایجاد انگیزه و تمایل به پیشرفت، موفق‌تر بوده‌اند. بنابراین، انتظار می‌رود؛ معلمان گرامی نیز در تدریس خود از این شیوه بهره‌گیرند و آموزش و پرورش نیز در اجرای این الگو، یاری‌گر آن‌ها باشد.

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادهای آموزشی و پژوهشی

بر اساس نتیجه این پژوهش، مبنی بر این‌که توانایی نگارشی فراگیران گروه آموزش‌دیده با روش بدیعه‌پردازی از میانگین نمرات میزان یادگیری دانش‌آموزان گروه آموزش‌دیده با روش سنتی بیشتر است. استفاده از الگوی تدریس بدیعه‌پردازی، جهت دستیابی فراگیران به درک و فهم عمیق از موضوع آموزشی و قدرت پردازش و بازیابی اطلاعات، توصیه می‌شود؛ زیرا فراگیری که به شیوه بدیعه‌پردازی آموزش‌دیده‌اند، در فرایند ایجاد انگیزه و تمایل به پیشرفت، موفق‌تر بوده‌اند. بنا بر این انتظار می‌رود؛ معلمان نیز در تدریس خود از این شیوه بهره‌کافی داشته باشند و آموزش و پرورش نیز در اجرای این الگو، یاریگر کادر آموزشی باشد. همچنین مؤلفان کتب درسی ادبیات، در تمام مقاطع تحصیلی، به الگوی بدیعه‌پردازی و گنجاندن قیاس‌های مستقیم و عینیت بخشیدن به مفاهیم انتزاعی، به‌ویژه در آموزش، نکات قلمروهای ادبی و نگارشی اقدام نمایند و با توجه به تأیید اثربخشی آموزش بدیعه‌پردازی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، توصیه می‌شود؛ در پژوهش‌های آینده، پژوهش‌گران تأثیر آموزش بدیعه‌پردازی را در زمینه کسب مهارت‌های گفتاری، مهارت خوب گوش‌دادن، فعالیت‌های شنیداری، دیداری و خوانداری فراگیران، در تمامی مقاطع تحصیلی مورد مطالعه قرار دهند.

تقدیر و تشکر

با توجه به این‌که این پژوهش، در مدارس ناحیه ۳ تبریز انجام‌گرفته، نویسندگان مقاله از همکاری مدیران مدارس، معلمان و دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در پژوهش، سپاسگزاری و قدردانی می‌نمایند.

تعارض منافع

در این پژوهش، هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

فهرست منابع:

- آقازاده، محرم (۱۳۹۲). راهنمای روش‌های نوین تدریس: بر پایه پژوهش‌های مغز محوری، ساخت‌گرایی، یادگیری از طریق همیاری، فراساخت. تهران: آبیژ.
- احمدی، غلامعلی (۱۳۹۰). جایگاه آموزش و پژوهش در تحول: بالندگی و کارآفرینی در کمیته امداد/امام خمینی (ره). همایش کمیته امداد/امام خمینی (ره). تهران: کمیته امداد امام خمینی.
- اوجی نژاد، احمدرضا (۱۳۸۶). بررسی تأثیر الگوی بدیعه‌پردازی بر پرورش خلاقیت دانش‌آموزان در درس انشا مدارس راهنمایی شهر شیراز. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی، دوره ۱۵، ۷۶-۸۸.
- جویس، بروس، ویل، مارشا و کالهن، امیلی (۱۳۹۴). الگوهای جدید تدریس. ترجمه محمدرضا بهرنگی، تهران: کمال تربیت.
- حسینی، افضل السادات. (۱۳۸۵). الگوی رشد خلاقیت و کارایی آن در ایجاد مهارت تدریس خلاق در معلمان ابتدایی، نوآوری‌های آموزشی ۵(۱)، ۱۷۷-۲۰۱.
- حسینی مهر، حجت، انتصار فومنی، غلامحسین، حجازی، مسعود و اسدزاده دهرائی، حسن (۱۳۹۸). مقایسه اثربخشی آموزش مستقیم و غیرمستقیم بر خلاقیت فراگیران. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، بهار ۱۱(۱)، ۵۰-۶۱.
- خورشیدی، عباس (۱۳۷۹). روش‌ها و فنون تدریس. تهران: یسطرون.
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۹۳). کتاب کار/انشا و نگارش و ویرایش. (۳ جلد)، تهران: اساطیر.
- رضایی اردانی، فضل الله و کلانتری سرچشمه، فاطمه (۱۴۰۱). چگونه توانستیم علاقه و انگیزه دانش‌آموزان متوسطه اول را در درس انشا تقویت نماییم؟ (مورد مطالعه: مدرسه فاطمیه سرچشمه زارچ). فصل‌نامه پژوهش در زبان و ادبیات فارسی، ۳(۱)، ۸۱-۶۹.
- سجادی، وحید و کمالی نهاد، علی‌اکبر (۱۴۰۳). چهارگونه غلط‌نویسی در انشای دانش‌آموزان متوسطه اول (مطالعه دانش‌آموزان پسر پایه نهم). فصل‌نامه پژوهش در زبان و ادبیات فارسی، ۵(۱)، ۵۵-۴۰.
- شعبانی، حسن (۱۳۹۸). مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس). ج ۱، تهران: انتشارات سمت.
- قوشلی، عبدالحمید (۱۳۸۴). مقایسه تأثیر روش تدریس بدیعه‌پردازی باروش سنتی بر خلاقیت عمومی و خلاقیت نوشتاری دانش‌آموزان پسر کلاس پنجم ابتدایی شهرستان گرگان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تبریز.
- مددی، حسین؛ صیف، محمدحسن (۱۳۹۵). بررسی تأثیر به‌کارگیری روش تدریس بدیعه‌پردازی بر افزایش میزان خلاقیت دانش‌آموزان دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی و مطالعات اجتماعی ایران.
- مرتضوی زاده، سید حشمت‌الله (۱۳۹۷). اصول و روش‌های تدریس. تهران: آبیژ.
- مظاهری، ذبیح‌الله و سالاری، مصطفی (۱۳۹۹). مقایسه دستور زبان فارسی سنتی و جدید. نشریه مطالعات علوم اسلامی انسانی، ۶(۲۲)، ۱۱۳-۱۰۸.
- مهرجو و همکاران (۱۳۹۹). مطالعه و تبیین معرفت‌شناختی الگوی تدریس بدیعه‌پردازی در راهبردی‌های یاددهی و یادگیری، نشریه ذهن. ۲۱(۸۴)، ۲۰۷-۲۳۶.

هادیان، مهدی و مروینام، محمدرضا (۱۳۹۵). بررسی میزان تأثیرپذیری متقابل خلاقیت و ارزیابی‌های آموزشی دانشجویان دانشگاه هوایی شهید ستاری. *فصلنامه مطالعات منابع انسانی*، ۶(۲۲)، ۱۸۷-۲۰۳.

هادی‌زاده، محمدجواد. (۱۴۰۰). تحلیل و ارزیابی محتوای دستور در دو مجموعه آموزش نوین زبان فارسی و آموزش فارسی به فارسی براساس رویکرد دستور آموزشی. *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، ۳۱(۱)، ۳۵۹-۳۸۶. doi: 10.30465/crtls.2020.31173.186.

References:

- Aghazadeh, M.(2013). *A Guide to New Teaching Methods: Based on Brain-Centered Research, Constructivism, Collaborative Learning, Metacognition*. Tehran: Aizh. [In Persian.]
- Ahmadi, G. A. (2011). *The Place of Education and Research in Transformation: Development and Entrepreneurship in Imam Khomeini Relief Committee (RA)*. Imam Khomeini Relief Committee Conference (RA). Tehran: Imam Khomeini Relief Committee. [In Persian.]
- Ghoshli, A. (2005). *Comparing the effect of the traditional Barush originality teaching method on general creativity and written creativity of male students in the fifth grade of elementary school in Gorgan*. Master's thesis, Faculty of Educational Sciences, Psychology, University of Tabriz. [In Persian.]
- Gordon, W. j. j. (1961). Harprt and Row Syntectics. New York, *ERIC Document Reproduction Service No. ED,30-363*. [In Persian.]
- Hadian, M., & Marvinam, M.R. (2016). Investigating the mutual influence of creativity and educational assessments of students at Shahid Sattari Air University. *Quarterly Journal of Human Resources Studies*, 6(22), 187-203. [In Persian.]
- Hadizadeh, M.J. (2017). Analysis and evaluation of grammar content in two collections of modern Persian language education and Persian-to-Persian education based on the educational grammar approach. *Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs*, 21(1), 359-386. doi: 10.30465/crtls.2020.31173.186. [In Persian.]
- Hosseini, A. S. (2006). Creativity Growth Pattern and Its Effectiveness in Developing Creative Teaching Skills in Elementary School Teachers. *Educational Innovations*, 5(1), 177-201. [In Persian.]
- Hosseini Mehr, H., Entesar Foumani, G., Hejazi, M., & Asadzadeh Dehraei, H. (2019). Comparing the effectiveness of direct and indirect teaching on learners' creativity. *Research in Medical Education*, Spring 11(1), 50-61. [In Persian.]
- Joyce, B., Will, M., & Calhoun, E. (2015). *New Teaching Patterns*. Translated by Mohammad Reza Bahrangi, Tehran: Kamal Tarbiat. [In Persian.]
- Khorshidi, A. (1999). *Teaching Methods and Techniques*. Tehran: Yastoon. [In Persian.]
- Madadi, H., & Seif, M.H. (2016). *Investigating the effect of using the originality teaching method on increasing students' creativity*. The Second International Conference on Modern Research in Educational Sciences, Psychology and Social Studies of Iran. [In Persian.]
- Mazaheri, Z., & Salari, M. (2019). Comparing Traditional and Modern Persian Grammar. *Journal of Islamic Humanities Studies*, 6(22), 108-113. [In Persian.]

- Mehrjoo, P., Sarmadi, M., & Beheshti, S.** (2019). Study and explanation of the epistemological foundations of the innovation teaching model in teaching-learning strategies. *Mind*, 21(84), 207-236. [In Persian.]
- Mortazavizadeh, S. H.** (2018). *Principles and Methods of Teaching*. Tehran: AYIJ. [In Persian.]
- Ojinejad, A. R** (2007). Studying the effect of the originalization model on the development of students' creativity in the essay lesson of Shiraz middle schools. *Journal of Educational Sciences and Psychology*, Volume 15, 76-88. [In Persian.]
- Rezaei Ardani, F., & Kalantari Sarcheshmeh, F.** (2013). How were we able to strengthen the interest and motivation of junior high school students in essay lessons? (Case study: Fatemeh Sarcheshmeh Zarch School). *Journal of Research in Persian Language and Literature*, 3(1), 69-81. [In Persian.]
- Sajjadi, V., & Kamali-Nahad, A.A.** (2014). Four types of spelling errors in junior high school students' essays (a study of ninth grade male students). *Journal of Research in Persian Language and Literature*, 5(1), 40-55. [In Persian.]
- Shaabani, H.** (2019). *Educational and Training Skills (Teaching Methods and Techniques)*. Vol. 1, Tehran: Samat Publications. [In Persian.]
- Thiele, R. B., & Treagust, D. F.** (1994). An interpretive examination of high school chemistry teachers, analogical explanations" *Journal of Research in Science Teaching*, 31(3), 227-242.
- Treffinger, D. J., Sorter, Mr., & Cross, J.C.** (2007). *Dimensions of Creativity, center of Creative earning*, Sarasota Publication.
- Walker, D.E.** (2009). *Promoting Metaphorical Thinking Through Synaptic: Developing. Deep thinking utilizing abstractions*. Bloomsburg university of Pennsylvania
- Yang heng, L & cheng hsiu, H.** (2009). *creative self-efficacy and its factors: an empirical study of information system analysts and programmers*. Computers in human behavior. 25, 429-438.
- Zolfaghari, H** (2014). *Essay and Writing Workbook and Editing*. (3 volumes), Tehran: Asatir. [In Persian.]